Забони форсӣ як хувийят аст

Муаллиф: Доктор Басири Комчӯ(Афгонистон)
15.04.2013 21:49

Бознашр аз торнамои “Точикам”

Баргардон аз хати форсӣ: Фирдавси Аъзам

Ман таъкид мекунам, ки забони форсӣ аз як чихат, ба иловаи хазонаи фарханги бостонии ин сарзамин, як
х
увийят ва як
г
урур аст ва мо ин
х
увийят ва
г
урурро ра
х
о намекунем.Ин
х
увийят ва ин
г
урур дар
х
уну г
ӯ
шту п
ӯ
ст ва устухони фард-фарди форсизабонони саросари

ч
а
х
он а
ч
ин(омехта, сиришта) шуда аст. Зудудани чунин як
х
увийят ва як
г
урур аз
ч
ону дили мардум
ва аз дилу домони ин сарзамин дур аз тасаввур ва ма
х
олу хиёл аст.

Ба кавли Би Би Сии бахши форсӣ, Шӯрои вазирони Афгонистон ахиран истифода аз "забон хо ва лахчахо"-и бегонаро дар родию
х
о ва телевизиюн
х
о мамн
ӯ
ъ карда аст.

Кина ва гавхари дарунии ин тархи сиёсӣ печонида бар хадаф аст, ки тими Хомид Карзай мехо
х
ад як бори дигар та
ч
риба кунад
,
ки оё метавонад бо
ч
ол
у
найранги худсохт

е
истило
х
оти забони пашт
у
ро дар забони порсии
дар
й
шомил намояд. Ва даври бинои тафо
х
ум ва рушди мутаодили забони форсии Аф
г
онистонро бо сойири кишвар
х
ои форсизабони минта
к
а ва
ч
а
х
он мушкилзо ва
г
айримумкин бисозад?

Мутолеъа бифармоед! Замоне ки баёноти Хомид Карзайро бишнавӣ, бор, боре худаш эътироф карда , ки вай як раиси дастнишонди Амри
к
о ва фо
к
иди
(аздастрафта) машруъияти сиёс
й
мебошад.

Давлат ва хукумате, ки машруъияти сиёсии хешро аз орои мардум ба даст наоварда бошад, ба гуфтаи худаш ба василаи кишвари Амрико ба ин с иммат(м
а ком)
нишонда шуда бошад
в
а
сало

х
ияти
х
у
к
у
к
ӣ
ва и
ч
ро
ӣ
дар арсаи сиёсати хори
ч
ӣ
ва дифои
и
худ надошта бошад, файсал
а
х
о (
х
алу фасл) ва и
к
домоти сиёс
ӣ
ва
х
у
к
у
к
ии он низ дар арсаи
х
аёти и
ч
тимоии
ч
омеа
фо
к
иди машруъияти
к
онун
ӣ
мебошад.

Мувофик ба муфрадоти Конуни асосии Афгонистон Шӯрои миллии мунтахаби мардум
сало хияти тасвиби кавонини
кишварро дорад
,
н
а
к
увваи и
ч
роия.
К
увваи и
ч
роия (
Ш
ӯ
рои
В
азирон) сирф мукаллаф ба и
ч
рои
к
авонини нофиз
(нуфузкунанда)
дар кишвар
мебошад.

Ин ки чанд то одамхо "зери номи Шӯрои Вазирон" дар Афгонистон бо хам менишинанд
ва дар мавриди буду набуди вожа
х
ои забони форс
й
, ин забони пири дуним
х
азорсолаи
х
авзаи тамаддуни Осиё файсала
х
ои сиёс
й
мекунанд
, к

орест ноо
к
ибатандешона.

Чун ин рӯйкард шомили салохияти конунии эшон намебошад, мусалламан ки гом гузоштан дар харими хукуки фархангӣ, забон
ӣ
ва сиёсии дигарон, кори нодурустест , ки ба
г
урур ва
х
уви
й
яти эшон бармехурад, хо
х
ӣ
нахо
х
ӣ
м
у
к
овимат ва
р
ӯ
ёр
ӯ
ии ша
х
рвандонро алай
х
и т
акравии(и
к
доми фард
ӣ
ва бетава
чч
у
хӣ
ба а
к
ида ё амали дигарон)

давлат ва аъмолаш бармеангезад.

Тахкики барномаи сиёсати форсиситезии "Тими хокими тамомиятхох"-и Хомид Карзай
дар сол хои
пор ва акнун
зери номи “М
анъи вожа
х
ои бегона
”
чизи наве нест, дар
х
а
к
и
к
ат пайгирии дарс
х
ои торихии муборизаи
а
слофи (
дору дастаи
пешиниён) ишон алай
х
и забони форс
й
мебошад.

Яъне ин сиёсат идомаи он сиёсати форсиситезиест, ки тозихо аз авохири карни хафтум
то авоили
к
арни ну
х
ум, истеъмори к
ӯ
х
наи Британиё аз авоили
к
арни 17 то миёнаи
к
арни 20 дар
Х

инди бритон
й
ва Руссияи тазор
й
ва Ш
ӯ
равии соби
к
аз
к
арни 19 то 20 дар Мовароунна
х
р ва Хоразм, алай
х
и забони форс
й
ан
ч
ом додаанд.

Мудовимати (пойдори) хамон сиёсат аз соли 1911 бо пешдоварии Махмуди Тарзӣ аз тари ки
нашрияи
“
Сиро
ч
ахбор
”
ба и
ч
ро гузошта шуд
ва домо
д
и вай
ш
о
х
А
монулло
х
бо имконоти моддии бештар дар соли 1923 (марка пашт
у
)-ро асос гузошт ва саран
ч

ом тамвил ва та
х
а
к
к
у
к
и
(амал
й
шудани)
сиёсати форсиситез
й
дар раванди
х
окимияти хонадони Оли Я
х
ё бо
х
имояти муста
к
ими давлат дар ни
х
од
х
ои мухталиф ва ба вижа аз тари
к
и ни
х
оди (
П
ашт
у
тулана) шиддати бештар ёфт
в
а ба
василаи
Г
уломму
х
аммади Фар
х
од, Саид
к
осими Р
и

штиё,Абдулло
х
и
Х
абиб
й
, Довудхон... ва дигарон бо шеваи и
ч
бор дар саросари кишвар тарви
ч
ва табли
г
гардид.

Окибат, натичааш мунчар ба ин шуд, ки дар соли 1964-и милодӣ расмияти забони пашту дар па хлӯи забони форс
й
, дар
К
онуни асосии Аф
г
онистон тас
ч
ил (
х
атм
й
) гардид. И
к
доми имр
ӯ
зии тими давлатии
Х
омид Карзай таъ
к
иби
х
амон сиёсати боло аст.

Ман ба ин андешаам, ки давлати Хомид Карзай бояд дар ёздах сол мушкили амният ва суботи кишварро хал мекард. Раванди

х
амбастагии миллиро тасреъ мебахшид. Замина
х
ои сиёс
ӣ
ва модд
ии
к
атлу куштор, дузд
ӣ
ва и
х
тикор
(
х
ирси сарват
ч
амъкун
ӣ
)
, фасоди идор
ӣ
ва ришваро нобуд менамуд.
Амниятро бар
к
арор мекард.
Бар
к
у р
ӯ
шаниро ба хона
х
о мебурд. Мушкили бенон
ӣ
ва бекор
ӣ
, бесарпано
х
ии мардумро
х
ал менамуд. Хиёбон
х
о ва к
ӯ
чаву паск
ӯ

ча
х
оро осфолт мекард. Санъат ва зироатро
рушд медод. Фабрикот ва корхона
х
ои тавлидиро ба ву
ч
уд меовард. Саноеъи на
к
лияро асосгузор
ӣ
мекард. Системи молиёти модернро пайрез
ӣ
менамуд. Зерсохт
х
ои модд
ӣ
ва сиёсии
х
амоиш
ӣ
ва
х
амгирой
ӣ
ва
х
амзистии мусолиматомезро миёни ша
х
рвандони мо э
ч
од мекард.
Бо таассуф ки накард! Бар
ъ
акс, бо т
ур
р
а
х
от
(суханони ёва)
ва басоисе
,
ки ислофаш (пешиниёнаш) аз худ ба мерос монда даромехта ва масруф шуд.

Ва бо таъассӣ(пайравӣ) аз мероси бачо монда, бо табари тези худ мехвари кавмӣ, шоха
х
ои дарахти тануманди
х
амбастагии милл
ӣ
ва забонии ин сарзаминро ором-ором бурид. Ва
ч
омеаро ба с
ӯ
и хушкидаг
иву
ва а
к
аббаргаштаг
ӣ
ва чандгонаг
ӣ
кашонид.

Сиёсатгузорони тими Хомид Карзай шууран медонанд, ки дар тахкики сиёсати форсиситез ӣ
бурди сиёс
ӣ
доранд,зеро бо ин кор
ч
омеа ба
ч
азоири забон
ӣ
ва
к
авм
ӣ
табдил мешавад.Ва
х
амбастагии милл
ӣ
ба инши
к
о
к
(
ч

удо
й
)
ва чандгонагии милл
й
гароиш мекунад.Чунин як шароит манобеи
ч
ангу хушунати и
ч
тимоиро ташдид мебахшад.
Ва
х
окимияти тамомиятхо
х
он зер
и
номи "
Х
окимияти аф
г
он" та
х
ким ва устувор меёбад.

Торих гувох бар ин аст, ки бакои умри хокимони тамомиятхох дар Афгонистон сирф дар пешбурди сиёсат
е
ну
х
у
фта аст, ки бо арзиш
х
ои сул
х
ва
х
амбастаг
иву
озод
й
ва адолати и
ч
тимо
й

дар тано
к
у
з аст.

Аз ин чост, ки эшон чомеаро дар оташи хашму хушунат ва чангу чандоли чандбуъдӣ
нига
х
медоранд
,
то мардум ва
х
шатзада шаванд
, р
ӯх
ияи ибрози ву
ч
уди
х
акхо
х
ии эшон заъиф гардад
, аз
асби
г
уруру гарданфароз
й
по
й
ин биёянд
,р
аъият ва тобеъи
х
окимони тамомиятхо
х
гарданд.

Ман таъкид мекунам, ки забони форсӣ аз як чихат, ба иловаи хазонаи фарханги
бостонии ин сарзамин, як
х
уви
й

ят ва як
г
урур аст ва мо ин
х
уви
й
ят ва
г
урурро ра
х
о намекунем.Ин
х
уви
й
ят ва ин
г
урур дар
х
уну г
ӯ
шту п
ӯ
ст ва устухони фард-фарди форсизабонони саросари
ч
а
х
он а
ч
ин
(омехта, сиришта)
шуда аст.
Зудудани чунин як
х
увийят ва як
г
урур аз
ч
ону дили мардум
ва аз дилу домони ин сарзамин дур аз тасаввур ва ма
х
олу хиёл аст.

Аз чихати дигар, забони форсӣ забони аввали ирфони чахон,забони дуввуми Ислом ва забони илму маърифат ва

х
икмату таърих, адабу шеър ва ахло
к
... аст.Акнун бо забони форс
ӣ
зиёда аз сесад милиюн инсон дар саросари
ч
а
х
он такаллум мекунанд.Ва зиёда аз сад
х
азор сойт
х
ои интернетии илм
ӣ
, техник
ӣ
, и
ч
тимо
ӣ
, сиёс
ӣ
, и
к
тисод
ӣ
ва адаб
ӣ
ва гайра дар саросари
ч
а
х
он ба забони форс
ӣ
нашр мешаванд.Ва да
хх
о
х
азор нашрия ва китоб
х
ои илм
ӣ
ва
х
аёт

й
ба ин забон пахш,табли
г
ва тарви
ч
мегардад.

Ва кишвархои Эрон, Афгонистон,Точикистон, Ӯзбакистон, Туркманистон, Озарбойчон, Туркия, Русия, Арабистон ва Сурия ва соири кишвар
х
ои араб
й
... ва форсизабонони му
х
о
ч
ири саросари
ч
а
х
он ва сад
х
о донишго
хх
о ва донишкада
х
о ва
ни
х
од
х
ои илм
й
ва та
хк
и
к
ии хори
ч
ии
ч
а
х
он, аз нури гарм ва пурбаракати офтобгунаи "хазонаи фар

х
анги форс
ӣ
" мустафид мешаванд.

Бехтар аст ки давлати Афгонистон вакти худро дар вожасозӣ ба забони форсӣ хадар нади х
ад ва бигзоранд, ки забони пашту
х
амчу забони форс
ӣ
ба дур аз муро
к
ибати сиёсии
давлат, дар бистари фар
х
анг
ӣ
рушд ва такомул кунад ва борвар шавад.

Хамин бархурди кӯтохбинонаи хокимони худмехвари паштузабон дар гузаштахо буда, ки забони пашту бо ин
х
ама имконоти дастдоштаи давлат
ӣ
рушди мутаоъдил накард.Ба дур аз истеъмоли
х
уруфи нисб
ӣ
(дол, ав, йо)
х
ан
ӯ
з зиёда аз шаст (60) дарсади вожа
х
ои худро аз забони форс
ӣ
ба орият мегирад.

Ба гунаи мисол сад вожаи зерро ба дарачаи муште намуна аз Фархангистони забону

адаби форс й ба дӯст
они гиром
й
та
к
дим менамоям, ки дар ин авохир Ш
ӯ
рои вазирони тими
Х
омид Карзай мусаммам(тасмимгир
й
) ба ташхиси бегона будани ин вожа
х
о дар забони форс
й
шудаанд ва мехо
х
анд, ки ин вожа
х
ои пири чанд
х
азорсолаи забони форсиро бо истило
х
оти забони пашту, ки умри зиёда аз
пан
ч
о
х
солро надоранд, таъвиз намоянд.

Донишгох, омӯзишгох, озмоишгох,парваришгох,

зоишгох, хобгох, бошгох, намоишгох, фурӯшгох,

фурудгох, истгох, кароргох, ороишгох,

истирохатгох, чойгох, оромгох, манзилгох,

коргох, осоишгох, саломатгох, лашкаргох,

ситоишгох, чанггох, размгох, панохгох,

кушторгох, нишастгох, мазоргох, зиёратгох,

овардгох, ибодатгох, сачдагох, хайргох,

маломатгох, полишгох, пурсишгох, хирмангох,

чавлонгох, гузаргох, бандгох, тамошогох,

гурезгох, арзагох, дастгох, оташгох,

чарохатгох, пайвандгох, мачлисгох,харбгох,

чорогох, харомгох, пешингох, пайкоргох,

хостгох, тачаллигох, умедгох, гузаргох,

охиргох, парастишгох, боргох, зиёратгох,

обаштгох, обгох, обонгох, обрезгох,

обхезгох, нишонагох, омочгох, хочатгох,

адабгох, тахиягох, ногох, орзугох, курбонгох,

бисмилгох, хечгох, балгох, лангаргох,

бахоргох, тобистонгох, пойизгох, зимистонгох,

бикрнигох, полизгох, баланднигох, бандаргох,

баногох, пошнагох, пойгох, пешгох,

пайкоргох, бунгох, бандгох, посгох,

субхгох, бомгох, омадангох, точгох

гардишгох, базмгох,

ва садхо вожаи дигар дар ин радиф шомили ин фархангсарост.